

LA GEOGRAFIA A LES RONDALLES MALLORQUINES

per VICENÇ JASSO GARAU

0. Introducció.

Els homes ens sentim vinculats a l'espai on vivim, per tal com les nostres experiències que a poc a poc estructuren la nostra personalitat (1), s'esdevenen a un àmbit concret que ensems es converteix en una modalitat del nostre ésser. Quan hom canvia sovint de residència, deim que no té arrels, puix que ell no gaudeix de la relació projectiva d'un sòl concret sobre la seva persona. En temps passats aquests lligams amb la pròpia terra eren més forts, perquè la major part dels nostres avantpassats naixien, vivien i morien al mateix lloc.

Així com poden afirmar que l'aprenentatge d'un tret cultural sempre està relacionat amb una expressió lingüística (2), també cal dir que qualsevol fet cultural necessita d'un suport espacial ara a les xarxes de les nostres estructures mentals, adés a la mateixa realitat que ens envolta.

Molts d'elements de la nostra cultura són el resultat de les interrelacions d'un sistema humà, d'un sistema espacial i d'un sistema lingüístic. Els nostres homes, el nostre país, la nostra llengua, heus aquí tres entitats de les quals sol cal parlar amb entusiasme i veneració.

1. L'espai als contes populars.

Són moltíssims els contes que s'ubiquen a llocs indeterminats (3). No es descriu l'espai, sinó que se'l considera com un quadre de referència on es projecten les categories de proximitat i d'allunyament. L'espai és un obstacle que cal vèncer o una palestra on es realitzen heroiques proeses. Són molt freqüents els paratges bosquetans, on no viu quasi ningú, com si ens endinsséssim en èpoques molt llunyanes, quan la Natura s'oferia a l'home, perfecta com una verge i cruel com un guerrer. L'important és el món de reaccions i relacions dels protagonistes del relat (4).

Emperò adesiara el narrador localitza el conte en el seu propi entorn. En aquest cas, bastant repetit a les nostres rondalles, es combinen dos àmbits culturals, l'apassionant món del conte folklòric i el de la nostra pròpia terra.

2. La nostra illa a les rondalles.

Una quarta part dels relats de les Rondalles Mallorquines (110 dels 427 de l'aplec de Mn. Alcover) ens parlen de la nostra geografia. Recordem, a tall d'exemple, "En Juanet i es set missatges" (5), "En Pere de la bona roba"

(6), "En Toni Mig-dimoni i ets estudiants de sa cova de Si-neu" (7), "En Juan des fabiolet" (8)...

Els trets del terreny de la geografia física que apareixen als nostres contes, són molt similars als de la nostra illa. És impossible concebre el nostre país sense un sol brillant, una mar blavenca i un cel molt clar. Així ho sent el fill d'un pescador que torna a Mallorca després d'haver estat en els espais etònics...

"...com veia sa claror del sol, tan viva, tan xalesta, tan saborosa; com veia la mar tan plana, tan ajogasada i etxerevida; com veia sa blavor del cel, tan nova, tan fonda, tan neta, tan riolera" (9).

La majestuosa costa brava amb "penyes tan altes, an es peus de les quals s'esbaltien ses ones de la mar, renoueres o apacivades segons es vent d'on venia" (10), troba un adequat contrapunt en la platja tranquil·la escollida pel Sol i La Lluna com a estatge per a la seva filla:

"...una platja de bones taies, oberta, lluny de tot alberg d'homos, arrecerada de muntanyes vestides de pinars i de garrigues. A's mig feia una tenassa, que ses ones, bovejant amb s'embotot, besaven lleugeres i amoroses..." (11).

El paisatge a les rondalles reproduceix els trets de la nostra illa mediterrània. Sols apareixen els rius en aquells contes de fades on aquest accident geogràfic destria els límits del nostre món i del reialme meravellós; en aquests rius hi sol morir negat l'adversari de l'heroi. Recordem el decés del gegant de la rondalla "Sa coeta de na Marieta"...

"...aquella ribelleta torna un grandióis riu; es gegant... hi va caure dedins; no sabia nedar, i allà se negà..." (12).

El més freqüent és que hi trobem torrents de curs molt irregular.

La insularitat condiciona la conceptualització del món. Per al mallorquí de les rondalles el globus es divideix en dues parts: Mallorca i fora-Mallorca. Fora-Mallorca comprèn des de les illes de Menorca i les Pitiüses fins a les més llunyanes regions de l'orbe. Per cert que l'illa de Menorca sols apareix tres vegades en el mateix modisme: "...com si li haguessen tirades paies de Menorca..." (13), expressió utilitzada per denotar el menyspreu, desinterès i

Comunicació de la ponència "Geogràfica i fons orals" en el "Col.loqui sobre les fonts orals", organitzat pel departament de Llengua Catalana de la Facultat de Filosofia y Lletres de Ciutat de Mallorca. Abril, 1984

Detalls d'unes
litografies d'ALVAR

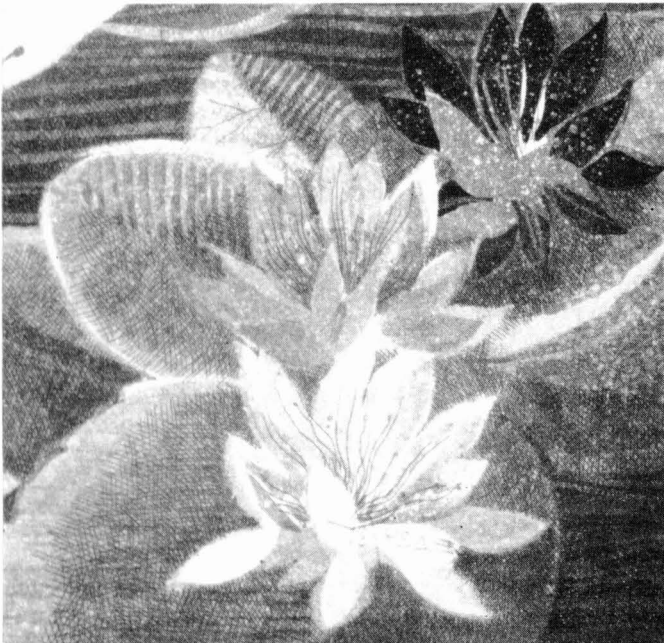
poca atenció que hom dóna a les amenaces. Eivissa figura sols una vegada i també a una locució popular:

- *I, en ploure, ¿què deu fer...?*
- *Allò que fan es d'Eivissa!...*
- *I què fan es d'Eivissa?...*
- *La deixen caure..."* (14)

Cabrera és l'estatge d'un gegant que adesiara s'apedregava amb un altre que capllevava pel terme de Lluçmajor (15).

A les rondalles hi trobam hermoses descripcions de la costa mallorquina (16) i panoràmiques de la Roqueta des del cim de "S'Aucadena" (17) i des d'una cova situada a un coster dels penyals esglaiadors de Ferrutx (18). També hi ha descripcions de les nostres muntanyes: El "castell d'Alaró", "soberg, altíssim, boirós, groguenc, sublim" (19), el "puig Major" format per "uns costers i turons sobergs, pelats i malambrosos" (20), el "puig de Randa" (21), les muntanyes de "S'Auma" (22), el "Teix" (23)...

Els camins de la nostra terra són sovint els itineraris dels personatges dels nostres contes. Cal esmentar el camí que va de Santa Maria a Alaró on el Bon Jesús i Sant Pere hi capllevaven quan prengueren una escarada de segar a

Bànyols i quan, emulant les metamorfosis de la novel·la d'Apuleus, convertiren En Bruixa en un ase i el llogaren als picapedrers que feien ses cases noves de Son Grau (24); el camí de "Na Pontons" que començava a "s'esglesieta de Sant Miquel d'es cementeri de Campanet" i arribava fins a Sant Llorenç d'es Cardassar (25); i sobretot el que va de Manacor a Ciutat, descrit amb molta de precisió a tres rondalles: "En Juanet i es set missatges" (26), "Sa jaia gri" (27) i "Dos que duien conserva enrera" (28).

Els mallorquins dividim prou radicalment el paisatge de la Roqueta en dues zones antagòniques: "pla" i "muntanya". Aquest fet geogràfic s'empra per contraposar els caràcters dels pobladors d'ambdues contrades. En el cicle d'anècdotes d'en "Tià de Sa Real" prototipus de l'home del pla, se'l confronta, en dues ocasions, a un glossador de la Muntanya. Un d'ells el saluda així:

- *Som un homo esterangé,
que davall de la Muntanya..."* (29).

Aïllat a la Roqueta, el mallorquí necessita oposar-se a qualcú i es confronta amb ell mateix; fonamenta aquesta artificial distinció en dos fets geogràfics: "pla" i "muntanya".

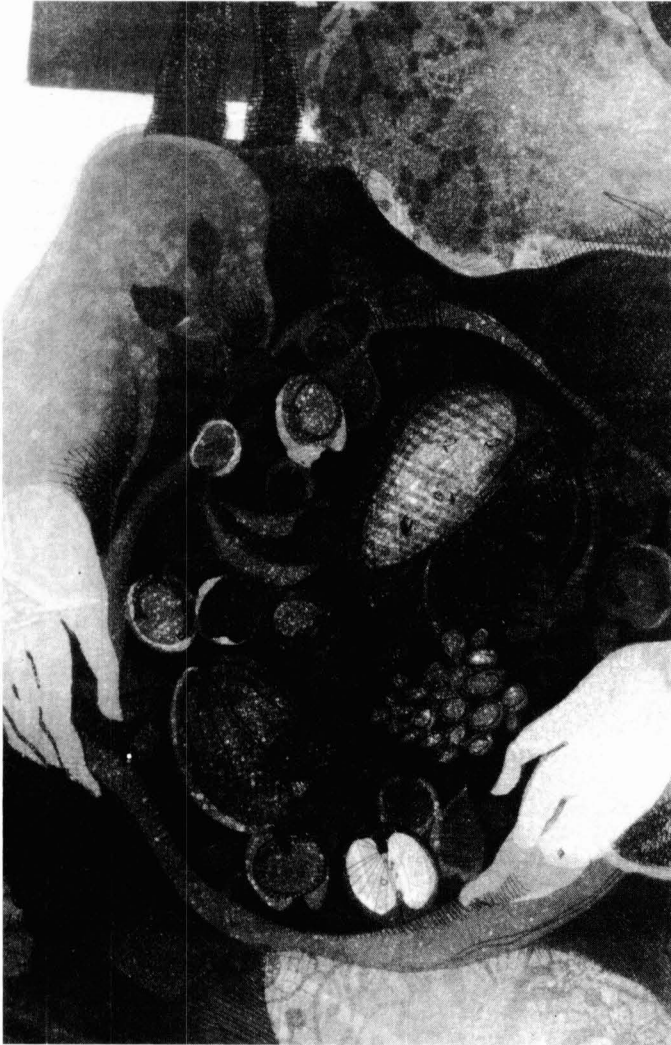
Per ressaltar la incapacitat d'una persona s'assegura que "ni serveix p'es pla ni per sa muntanya" (30).

3. El món de les rondalles.

El món de les rondalles és extremadament reduït. S'anomenen Espanya i Portugal. L'heroïna d'"Es fii del Rei Murteral de França", conte del cicle de l'animal festejador" (31) és la filla del "Rei d'Espanya" (32), i a altres dos contes de fades l'ajudant encantat (33), és "s'àliga de Portugal" (34). Només s'anomenen dues ciutats de la península ibèrica: Cartagena i Salamanca. La famosa ciutat universitària és un centre d'iniciació esotèrica a dos contes: "S'estudiant de sa cova de Salamanca" i "De com En Lutero i Sèneca estudiaven a sa cova de Salamanca" (35). Notau que la Universitat esdevé una cova, lloc molt adequat per a la transmissió de la saviesa oculta (36). Cartagena és la ciutat on un fadrí mallorquí serveix el rei:

- *"...un soldat que el se n'havien duit a fer es servici a Cartagena"* (37).

Trobam un motiu semblant a “Sa jaia gri”, quan aquesta “jaia de l’any u, carn fuita, barra bifa, cama de foc, més pòlissa que ses genetes i afectada de riure-se’n de qualsevol i de fer llenya damunt es qui badaven” (38) ven “l’amo de Son Frau i s’hortolà de Son Mas” per soldats de L’Havana a la Diputació de Ciutat: “...en aquell temps es voluntaris de L’Havana anaven molt acassats” (39).

El sintema “carta gallega” surt a quatre narracions, significant un perllongat i intensíssim sofriment, desgràcia o tragèdia: “...li tornen fer contar tota sa carta gallega i tragèdia que havia correguda...” (40).

Els punts més llunyans de l’orbe esmentats als nostres contes són: a ponent L’Havana, a llevant La Meca (41), a tramuntana París (42), i Ongria (43), i a migjorn Guinea (44).

Pocs noms cal afegir als fins ara citats per completar el petit món de les rondalles: Nàpols (45), Liorna (46) i Alger (47). Tots ells pertanyen a l’àmbit del Mediterrani Occidental.

4. Toponímia mallorquina.

Si les dades són tan escasses pel que fa a “fora-Mallorca” és de veres exuberant la quantitat de referències a llocs concrets de Mallorca. He comptat 697 topònims. Per

ventura només n’hi ha dos o tres que siguin imaginaris. Recordem que no es pot confeccionar un elene toponímic complet, per tal com algunes d’aquestes denominacions sols són conegudes i emprades per un reduït nombre de persones.

Em referiré primer a les ciutats i pobles de Mallorca. Les al·lusions als de la comarca de Manacor i d’Artà són molt freqüents, sobretot, en els nou primers toms de les rondalles. Manacor comptabilitza 38 referències, Artà 15, Son Servera 14, Sant Llorenç des Cardassar 10, Capdepera 6... Ciutat és la segona localitat de la illa pel que fa al nombre de citacions amb 28 mencions. Quasi sempre és consignada amb la forma abreujada de Ciutat. A “Mestre Jaume Figuereta” se li dona la denominació completa de “la ciutat de Mallorca”, i a un dels relats referents al “Rei En Jaume” figura el nom de Palma. Vet aquí aquestes dues curioses cites:

“Això era un fuster de la Ciutat de Mallorca, que estava en el carrer des Sol...” (48)

“Com anau de Palma a Andratx...” (49)

Els altres pobles més esmentats són: Algaida (10 vegades), Felanitx (10), Sòller (10), Sa Pobla (9), Sineu (8), Andratx (7), Lluçmajor (7), Valldemossa (7), Alaró (6), Petra (6), Puigpunyent (6), Santa Margalida (5) i Inca (5). El nombre total de cites de pobles i ciutats és de 273.

Els topònims urbans (em refereix als noms de cases, carrers i places de ciutats o pobles) són tan sol 45. Es concentren a unes poques rondalles i es refereixen a les següents localitats: Ciutat, Sòller, Pollença, Sineu, Felanitx, Valldemossa i Inca. En realitat quasi no hi ha rondalles on l’acció es desenvolupi en la seva pràctica totalitat en un àmbit urbà; perventura les úniques són: “En Pere de la bona roba” (50), “Mestre Antoni Llampina” (51) i “Mestre Jaume Figuereta” (52), la trama de les quals s’esdevé respectivament a Sòller, Sineu i Ciutat.

Són moltíssimes més les narracions ubicades a l’àmbit rural i camperol, concretament a fora-vila. La relació de possessions i altres llocs de poblament dispers comptabilitza 124 locatius. La possessió de Santa Cirga de Manacor on va néixer Mn. Antoni Maria és citada cinc vegades (53). Son Suau de Manacor és l’escenari de set narracions de les 31 referents a “En Tià de Sa Real” (54) i és esmentat també a “En Pere d’es forn” (55). Són molts els relats vinculats a les possessions mallorquines; no em refereix només al simple esment del lloc, sinó al desenvolupament d’una part significativa de l’acció. Recordem “Sa Llapassa” (S’Allapassa) de Lluçmajor (56), “Es Putget” d’Estellencs (57), “So Na Moixa” de Manacor (58), “Son Fortesa” de Puigpunyent (59)... Encara que siguin més de 50 les referències a cases de camp de l’àrea de l’Est de la illa (Manacor, Son Servera, Artà, Sant Llorenç...), a les rondalles figuren masies de totes les contrades de la terra mallorquina: “Aufàbia” Alfàbia de Bunyola (60), “La Badalona” de Felanitx (61), “Cúber” i “Es Tossals Verds” d’Escorca (62), “Planici” de Banyalbufar (63), “Son Comelles” de Montuïri (64), “Son Sant Joan” de Ciutat (65)...

En els nostres contes populars hi ha molts d'altres topònims ara referents a l'àmbit de la geografia física, adés relatius a les modificacions realitzades per l'home en el paisatge. Trobam illes —“Cabrera” (66), “Sa Dragoneira” (67), “Es Pantaleu” (68)...—, caps —“Cap de Ferrutx” (69), “Cap de Formentor” (70), “Cap des Freu” (71), “Punta de Sa Farola” (72)...—, puigs —“puig de Balafi” (73), “puig de Calicant” (74), “puig de Galatzó” (75), “puig de Reig” (76), “puig de Son Corb” (77)...—, torrents —“torrent de Bàrbara” (78), “torrent de sa branca” (79)...—, coves —“Ses coves blanques” (80), “Sa cova de ses aufabis” (Alfàbies) (81), “Sa cova de ses meravelles” (82), “Sa cova des Tupa-Tup” (83)...—, basses —“Sa Bassa Ferrera” (84), “Sa Bassa Rotja de Son Suau” (85)...—, comes —“Sa Coma d'En Freig” (86), “Sa Coma de Sa Ruda” (87)...—, colls —“Coll de Sa Grava” (88), “Coll de Son Mas” (89)...—, fonts —“Sa Font de Na Ropit” (90), “Sa Font de Xorrijo” (91)...— ...Alguns d'aquests noms de lloc són prou coneguts, com “es puig de Bonany de Petra” (92) o “la Bonanova” (93), però n'hi ha d'altres d'un saborosíssim deix local com “es garrover de ses sabates”; a la rondalla se'ns explica l'origen del nom:

“...s'ho diu perquè altre temps es de Superna, possessió que hi ha més amunt, com anaven a Puigpunyent, se posaven ses sabates en esser en aquest garrover, i, en tornar-se'n, les se llevaven de bell nou, per no espellarles”. (94)

5. Cloenda.

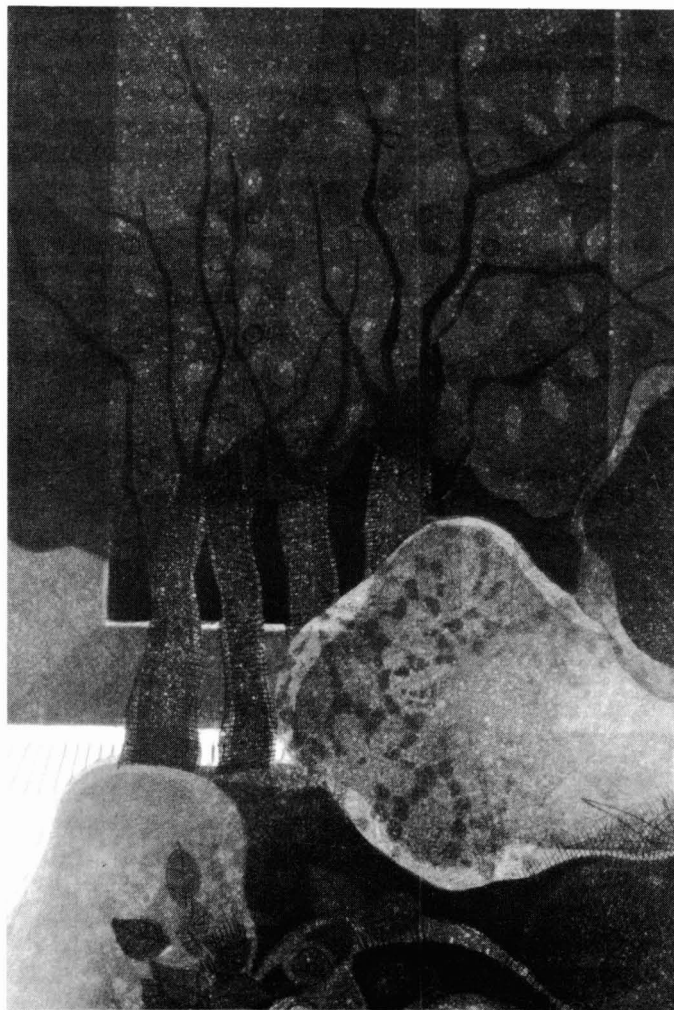
— Les descripcions de l'entorn espacial ens porten als trets peculiars del nostre àmbit mediterrani. És evident que foren escrites per Mn. Antoni Maria, però ell va treure la quasi totalitat dels continguts de les rondalles de les fonts de la tradició oral.

— El món de les rondalles és molt reduït. Es centra en la nostra illa. Els altres països són esmentats poques vegades i sempre es fa notar la seva llunyania. Fins i tot en alguns contes de fades l'acció es porta a terme al nostre país.

— Les referències a la geografia illenca són nombrosíssimes, tant en tot el referent terreny físic com pel que fa a llocs de poblament.

— Els topònims són copiosíssims. Si a un mapa de Mallorca sols hi escriguéssim els locatius de l'aplec de les rondalles, ens adonariem de la seva quantitat i significança.

— La interpretació de l'espai, de manera semblant al conte popular, reflecteix l'esperit d'un poble. Freqüentment els orígens dels noms de lloc es perden en la imprecisa nebulosa del passat. Les llengües moren, els noms resten. Els topònims són fites lapidàries de la història de la vida quotidiana dels nostres avantpassats. Quelcom de similar ocorre en el cas dels contes populars. Són més duradors que les llengües i suporten els embats dels processos d'aculturació, com si la humanitat volgués que llur bellesa i saviesa fossin eternes.

NOTES:

(1) El nostre “ego” es forma mitjançant la informació que ens donen les pròpies experiències. Cfr. MEAD, George H., *Espiritu, persona y sociedad*, Barcelona: Paidós, 1982.

(2) “Cada lenguaje es también una manera especial de mirar el mundo y de interpretar la experiencia. Oculta en la estructura de cada lenguaje diferente hay toda una serie de suposiciones inconscientes sobre el mundo y la vida en él”. (KLUCKHOHN, Clyde, *Antropología*, México: Fondo de Cultura Económica, 1970, p. 173).

(3) La major part dels contes meravellosos no estan localitzats a un lloc concret. Cfr. BETTELHEIM, Bruno, *Psicoanálisis de los cuentos de hadas*. Barcelona, Grijalbo, 1980, P. 173.

(4) “La narración maravillosa, en sí, apenas tiene paisaje real. Es un relato de forma directa, en el que el paisaje lo constituyen, más que nada, los propios personajes y el hecho mismo que el relato trata de transmitir”. (GIL, Rodolfo, *Los cuentos de hadas: historia mágica del hombre*, Madrid: Salvat, 1982, p. 16)

(5) “En Juanet i es set missatges”, I, 5-35. A les referències de les rondalles mallorquines (ALCOVER, Mn. Antoni M^a, *Aplec de rondalles mallorquines*, Palma de Mallorca: Editorial Moll) escriuré el nom del conte, el nombre del tom (en xifres romanes) i el nombre de les planes (en xifres llatines).

(6) “En Pere de la bona roba”, IV, 5-14.

(7) “En Toni Mig-dimoni i ets estudiants de sa cova de Sineu”, XII, 88-100.

(8) “En Juan des fabiolet”, X, 33-43.

(9) “Es fii des pescador”, II, 65.

(10) “Sa llampria meravellosa”, VIII, 37.

(11) “Sa fia del Sol i de La Lluna”, II, 6.

(12) “Sa coeta de Na Marieta”, X, 152.

(13) "En Pere d'es forn", III, 136, "En Pere beneit", IX, 60, i "En Ferrandi", III, 130.

(14) "Ses dones bambes", XXIII, 105.

(15) "Sa sopegada d'es gegant", XXIV, 64.

(16) "Es fii des pescador", II, 65, i "La Mare Baleneta", VIII, 82.

(17) "Un pont que es moros volien fer", XXIV, 79.

(18) "En Gosti lladre", II, 103.

(19) "El Rei En Jaume dins la vida del poble mallorquí. &6 De com el Rei En Jaume va pendre es castell d'Alaró", V, 114-115.

(20) "Els Bon Jesús i Sant Pere i l'amo d'es Tossals Verds", XIV, 72.

(21) "Es puig de Randa", XXIV, 62.

(22) "En Tià de Sa Real. &18 De com anà amb dos més a treure es tresor d'Artà", V, 61, Cfr. et.: "El Rei En Jaume dins la vida del poble mallorquí. &12. Ses muntanyes des Tresor", V, 118.

(23) "El Rei En Jaume dins la vida del poble mallorquí. &5. El Rei En Jaume i es Teix", V, 114.

(24) "El Bon Jesús i Sant Pere i En Bruixa", V, 89-96.

(25) "Na Pontons", XXIV, 87.

(26) "En Juanet i es set missatges", I, 5-11.

(27) "Sa jaia Gri", IX, 27-30.

(28) "Dos que diuen conversa enrera", XV, 64-65.

(29) "En Tià de Sa Real. &4 D'un altre glosador que li demanà una cosa", V, 47, Cfr. et.: "id. &3. D'un glosador de la Muntanya que el volgué veure", V, 46-47.

(30) "L'amo de So Na Moixa", II, 35.

(31) Cfr. Bruno Bettelheim, op. cit. ut supra, pp. 387-434 ("Cuentos de hadas pertenecientes al ciclo del animal-novio"), i THOMPSON, Srith, "El cuento folklórico", Caracas: Ediciones de la biblioteca de la universidad central de Venezuela, 1972.

(32) "Es fii del Rei murteral de França", XII, 43.

(33) Cfr. PROPP, Vladimir, *Las raíces históricas del cuento*, Madrid: Fundamentos, 1979, pp. 243-246.

(34) "Sa llampria meravellosa", VIII, 45. "En Juanet i sa donzella desencantada", XII, 75.

(35) "S'estudiant de sa cova de Salamanca", XVII, 111. "De com En Luteró i Sèneca estudiaven a sa cova de Salamanca", XXIV, 51.

(36) Cfr. CIRLOT, Juan Eduardo, *Diccionario de símbolos*, Barcelona: Labor, 1979.

(37) "Bruixes, Bruixots i Fullers. &23 Una bruixa destapa ses manganrufes d'un enamorat", V, 175.

(38) "Sa jaia Gri", IX, 26.

(39) id. id., 42.

(40) "Ses tres flors", X, 17. Cfr. et.: "Sa coeta de Na Marieta", X, 139, "Una pobiletta i un Juanet", XV, 57, i "S'anellet", XVIII, 83.

(41) La ciutat santa dels musulmans apareix en el modisme "de la Xeca a la Meca" ("Sa llampria meravellosa", VIII, 16, i "N'Elionoreta", XX, 26).

(42) "La ciutat de París, del Rei de França, ("La Bella Ventura", XIV, 16).

(43) "Es port de la Reina d'Ongria" ("Es tres patrons", XI, 118).

(44) "Es Negret", VI, 60.

(45) "La Bella Ventura", XIV, 6.

(46) "L'amo de So Na Moixa", II, 35.

(47) "El Rei En Jaume dins la vida del poble mallorquí. &13. Lo que va succeir com el Rei En Jaume estava a ses portes de la mort", V, 120, i "Es mig poll", VI, 54.

(48) "Mestre Jaume Figuereta", IV, 60.

(49) "El Rei En Jaume dins la vida del poble mallorquí. &11. Sa pedra sagrada", V, 118.

(50) "En Pere de la bona roba", IV, 5-14. No cal oblidar que es tracta d'un conte meravellós —recordem el motius dels ajudants màgics (el ca i el gat), l'objecte màgic (l'anel) i el viatge al reialme llunyedà (realitzat en aquest cas pels ajudants encantats—, però localitzat a Sòlter. L'acció es desenvolupa als seus carrers i cases. S'esmenten: "Can Tamanyo", "Ca's Patrò Cudony de Sa Volta", "es carrer de Sa Lluna", "es carrer de sa mà", "es pont de sa plaça", "sa Recuria" i "es turrent". En aquest conte es conserven també les peculiaritats dialectals de la ciutat de la vall daurada.

(51) "Mestre Antoni Llampina", XXII, 123. Es tracta del tipus 1737 de l'index d'Aarne-Thompson, "El párroco en el saco para el cielo". Al

nostre conte no és el rector, sinó l'escolà la víctima de la ben merescuda venjança.

(52) "Mestre Jaume Figuereta", IV, 60-62.

(53) "En Pere d'es forn", III, 134, "Sa titina i sa geneta", IV, 117, "Bruixes, bruixots i fullers. &7 Es fuller d'En Cuera", V, 149, "id. &21. De com feren sortir el dimoni dins sa tafona de Santa Cirga", V, 172, i "Es puig de Santa Cirga", XXIII, 88.

(54) Es tracta dels relats 6 ("Es pas de ses reies"), 7 ("De com l'amo de So'n Suau, jugant, va perdre s'armada d'ets anyells"), 9 ("Es pas de sa truita"), 11 ("De com li va néixer una nineta"), 12 ("De com va dever-tir ses espigoleres de So'n Suau"), 13 ("De com estigà l'amo de So'n Suau d'anar tanta la vila"), i 31 ("De com se va morir"). Cfr.: "En Tià de Sa Real", V, 44-78.

(55) "En Pere de's forn", III, 135.

(56) "Es pastor de Sa I. Japassa", XXIV, 95, i "S'oguer de Sa Llapassa", XXIV, 97.

(57) "Sa por d'es Putget", XXIV, 48.

(58) "L'amo de So Na Moixa", II, 28-35.

(59) "Bruixes, bruixots i fullers. &13. En Lau fe't pendre i dues bruixes", V, 160, "Una herba que deixaren es moros", XXIV, 84, "Sa por de So'n Fortesa", XXIV, 42, i "Un altre tresor en es Puig de Na Fàtima", XXIV, 43.

(60) "Es tresor d'Aufàbia", XXIV, 40.

(61) "Presca d'es castell de Santueri", XXIV, 77.

(62) "El Bon Jesús i Sant Pere i l'amo d'es Tossals Verds", XIV, 72.

(63) "Sa por d'es Putget", XXIV, 49.

(64) "En Juanet i es set missatges", I, 6, "La Princesa Bella", II, 42, i "Sa jaia Gri", IX, 27.

(65) A tres rondalles s'anomena "es pinar de Son Sant Joan" (allà està actualment l'aeroport de Mallorca). Cfr.: "Sa jaia Gri", IX, 46, "En Pere de sa xuïa", XVII, 8, i "Bruixes, bruixots i fullers, &12 En Joan Gollet des Puig de Bon Any i una bruixa des Pla de St. Jordi", V, 158.

(66) "Com va ésser que es va fer es Puig de Randa", XXIV, 21, i "Sa sopegada d'es gegant", XXIV, 64.

(67) "Es fii des pescador", II, 65.

(68) Es consigna a tres breus relats de la sèrie "El Rei En Jaume dins la vida del poble mallorquí": 8 ("Una àguila i el Rei En Jaume"), 9 ("Sa pica des cavall del Rei en Jaume"), i 10 ("Sa primera missa en el Pantaleu". Tots tres són a la plana 11 del tom V.

(69) "La Mare Baleneta", VIII, 82.

(70) "En Gosti lladre", II, 103.

(71) "La Mare Baleneta", VIII, 82.

(72) "La Ciutat de Paradela", XXIV, 86.

(73) "Un pont que es moros volien fer", XXIV, 79.

(74) "En Gosti lladre", II, 103.

(75) "Es fii des pescador", II, 65.

(76) "Es puig de Reig", XXIV, 31.

(77) "En Joanet i es gegant", XVIII, 29.

(78) "Sant Vicenç Ferrer dins la memòria del poble mallorquí. &3. Sant Vicenç Ferrer i un taverner que es torrent li premia es sarró", V, 128.

(79) "Es rossinyol i sa rossinyola", XIV, 52.

(80) "En Pere d'es forn", III, 133.

(81) "Es corb de Ses Puntes", XXIV, 128.

(82) "Bruixes, bruixots i fullers. &5. Sa cova de Son Curt d'Alaró", V, 147.

(83) "Es puig de Randa", XXIV, 62.

(84) "Sant Vicenç Ferrer dins la memòria del poble mallorquí. &11. De com St. Vicenç Ferrer anà a predicar a Muro", V, 136.

(85) "En Pere d'es forn", III, 135.

(86) "En Gosti lladre", II, 100.

(87) "S'encantament de Son Lluc", XXIV, 17.

(88) "Dos que diuen conversa enrera", XV, 64.

(89) "En Juan des fabiòlet", X, 34.

(90) "El Rei En Jaume dins la vida del poble mallorquí. &5. El Rei En Jaume i es Teix", V, 114.

(91) "En Juanet i es set missatges", I, 14.

(92) "Bruixes, bruixots i fullers. &12. En Joan Gollet des Puig de Bon Anyt i una bruixa des Pla de St. Jordi", V, 159.

(93) "Bruixes, bruixots i fullers. &1. Sa cova de Na Joana", V, 140.

(94) "Un altre tresor en es Puig de Na Fàtima", XXIV, 44.